بــوون و هەبــوون.. هيــوا محەمەد ئەمين

پرسيارە گرنگ ، مانادار و هەستيارەكان لەنێو هەر كۆمەلگەيەك دا هەميشە لەڕێگە ى جيهانبينيى بۆ دنيا ى (بوون) ، دێنە نێو پڕۆسە ى ژيانەوە ! واتا چەندێك كۆمەڵگە كار لەسەر سەلماندن و چەسپاندن ى پرنسيپ ى " بەبوونكردن " ى تاك وەكو گرنگترين و هەستيارترين دۆز ى نێــو كۆمەڵگە بكــات ، ئەوا ئەو كۆمەڵگەيە بەپێويست دەبێتە كۆمەڵگەيەك ى چــالاک ، دامەزراو و زينــدو . بەبــوونكردن لێــرە دا دەستپێكە بۆ بەواقيعيكردنى تاك لەنێو كۆمەڵگە دا ، نەك ئەنجام . ئامــانجە بۆ بنياتنــان ى كۆمەڵگەيەك ى بەختەوەر و پــايەدار ، نەك كەرەستەيەك . جەوهەر و كرۆك ى دنيابينيى بوون لەئاست ى تاك دا ، تێڕوانيــن و تێڕامــانێكى شێــواز شــاقوڵييە ، كە لە ئاسـت ئەرك و بەرپرسيارێتيى خۆى دا كار ى قوڵ و بەپەرۆش لەسەر دياريكردن ، سەلماندن و چەسپاندن ى پايە و بايەخ ى مر□ق ب□گشتيى و تاكەكەس بەتايبەتيى ، لە ئاست ى كۆمەڵگە دا دەكات . بەهەمان شێوەش بوون و ڕۆڵ و كاريگەريى ئەو وەكو كەسايەتيەكى ئازاد ، خاوەن ئيرادە ، بنيــاتنەر ، داهێنەر و ســەربەخۆ دەســەلمێنێت . دۆز ى " بــوون " ناوەندێك ى گرنگ و هەستيارە بۆ سەرجەم باس و خواستەكان ى نێو كۆمەلگە ، كە زۆرێــك لە ديــدگە و كــايە فەلســەفيى ، ئەدەبيــى ، هونەريى و مێژوييەكان كە ئامانج تيايان دا ئازادكردن ى مرۆڤە لە بەربەستەكان ، بەرەوخۆى كێش دەكات ! لێرە دا نمونەيەك بەئامانج دەگرم ، تاكو لەوڕێگەيەوە بتوانم مەفهوم و جيهانبينى دنياى " بوون " و پڕاكتيزەكردن ى پڕۆسە ى (بەبوونكردن) لەنێو كۆمەڵگە دا بەرجەستە بكەم

لە پڕۆگــرام ى خوێنــدن ى پۆل ى يەكەم ى بنەڕەتيــى وڵــا تێك ى ديموكراسيى و پێشكەوتوو ى وەك ئەڵمانيا دا يەكەم وشە و ڕستە كە مندا□□ ى پێئاشنا دەكرێت : (من ، منم – تۆ ، تۆيت) ە ! ئەم ڕستەيە لە ڕواڵەت دا منداڵانە يان زۆر سادە و ساكار دێتە پێش چاو و بەر زەينمان ، بەڵام لە ناو□□ك دا دەشێت فەلسەفەيەك ى گرنگ ى كۆمەڵايەتيى و مێژويەك ى پڕكێشە ، ئاڵۆزيى و ململانێى مرۆڤايەتيى تياى دا بەرجەستە بووبێت لە سادەترين شڕۆڤە و تێگەيشتن بۆ ئەو ڕستەيە ئەوەيە ، كە هەم من بوونم هەيە و هەميش تۆ . لێرە دا من – تۆ بەپێى سروشت ى مرۆڤايەتيى خۆيان هەڵگرى دوو جەمسەر ى ناكۆك و دژبەيەكن ، بەڵام پەيوەنديەكى ديالێكتيكيانە هەردوولا ى دژبەيەك و

ناکۆک پێکەوە گرێ دەدات.

لەنێوان من – تۆش دا بەڵام پرنسیپێک بوون ی هەیە ، کە باوەڕبوون ، داننان و قبوڵکردنی یەکتریە وەکو واقیعێک ی تاکەکەسیی و کۆمەڵایەتیی لەنێو کۆمەڵگە دا . لەتێگەیشتن و تێڕامانێک ی دی بۆ ئەو دەربڕینە ئەوەیە ، کە ” من ” منێک ی جیاوازم و ” تۆ ” ش بەهەمان مەفهوم تۆیەکی جیاوازیت . لەنێوان من – تۆ ش دا دەشێت بەڵام توانا ی ئەوە هەبێ ، کە سروشتی جیاوازییەکان بکرێنە خاڵ ی یەکانگیریی و هاوبەش ، تاکو لەڕێگەیانەوە ئەو ئامانج و ئەنجامانە بەدەستبێت کە بەلایەنی کەمەوە بتوانن دوو دراوسێ ی باش بۆیەکتری ب□ن . واتا کێشانکێش ، جەمسەربەندیی و سروشت ی جیاوازیی و ململانێکانی من – تۆ دەشێت و دەگونجێت کە بکرێنە بنەمایەک ی پتەو ، بەڵام زۆر سادە بۆ پێکەوەژیانێک ی ڕاستەقینە و ئاشتیانە لە چوارچێوەی هەر کۆمەڵگەیەک دا . کار و ئەرکی کۆمەڵگە ی دیموکراتیی و شارستانیی ، جەختکردن و پێداگیرییە لەسەر بنیاتنان و دروستکردنی کەسایەتیی و سەلماندن ی بوونی(من) وەک ناوەندێک ی گرنگ لەنێو کۆمەڵگە دا . کۆمەڵگەیەک ی لەوجۆرەش ، بەپێویست توانا ی ئەوەی دەبێت هەبێ ، کە بوون ی من و بنیات ی کەسایەتیی من وەک بوون و کەسایەتیەکی ئازاد ، سەربەخۆ ، خاوەن ئیرادە ، چالاک ، بەرهەمدار ، داهێنەر و □□بگێڕ ئاوێتە بە دنیابینیی و کۆی دەزگا و دەمەزراوەکانی خۆی بکات ، تاکو زەمینە ی ئەوە بڕەخسێت کە کۆ ی سیستەم ی سیاسیی ، ئابوریی ، کۆمەڵایەتیی و ڕۆشنبیریەکان بخرێنە خزمەت بەرژەوەندیی من و هەر تاکێک ی وەکو منەوە .

بچ□وککردنەوە و ئاراستەکردنی کۆمەڵگە و کۆی ئەو سیستەم و دامەزراوانە تاکو ڕادە و ئاستی ئەوەی کە تاک گرنگترین و شایستەترین بەشی کۆمەڵگەیە ، دەشێت باشترین مێتۆدێک بێت بۆ پاراستن ، سەلماندن و چەسپاندنی من و بوونی من وەک تاکێک ، و دەستەبەرکردن ی مافەکانی هەر تاکێک ی تر و پاراستن ی هاوسەنگیی ئاسایش و ئارامیی بۆ سەرجەم کۆمەڵگە . لە هەلومەرجێک ی وەها دا تاک دەبێتە بوونێک ی ڕیالیستیی و خاوەن ڕۆحێک ی ئازاد ، مانادار ، کرۆکدار و مێژوییی ، لە هەمان کاتیش دا فاکتەرێک ی گرنگ و کاریگەر بۆ گۆڕینی کۆمەڵگە . بەرهەمهێنان ی مر□ق ی ئازاد ، دروستکردن ی خەون و ئیرادەیە لە بوون ی کەسایەتیی ئەو دا ، مر□ق ی ئازاد کاتێک لە ناخ و ویژدانی دا خەونێک چەکەرە دەکات ، ئەوا خەونی ئەو خەونێک دەبێت بۆ ژینگە ، خزمەت بە نیشتیمان ، دادپەروەریی ، ئازادیی ، پاراستنی ماف ی مر□ق و □□زگرتن بۆ ژن و منداڵ و ….تاد

لەپەیوەست بەو بابەتە دا، ک□ پلە شیعرێکی شەهید مەلا عەلی بەناو ی (سێدارە) دەکەینە نمونەیەک بۆ پێشاندان و بەرجەستەکردن ی ئەو خەسڵەت ، خەون و ڕۆح ی ئازادە ی کە شاعیر ی لەسێدارەدراو لە بوون ی کەسایەتیی ڕاناو ی ” من ” دا دەخوازێت وەسفی بکات:

بەشم چونکە مردنی ناوجێ نیە
شادم کە تا دواهەناسەش بەپێوەم
مەرگی ئاوا ناگۆڕمەوە بە سەد ژین
ژینێ سەرم بۆ دوژمن بێ بە پەرژین
سەربەرزیە کە پێڵاوم ئەبینم
بەسەر سەری دوژمنەوە لەبەرزین

لێرە دا شاعیر باس لە دوو دنیا ی جیاواز ی ” ژیان ” و ” بوون ” دەکات ، ژیانێک کە بۆ هەمووانە و دەبێت لەپێناوی جوانکردن و بەخشینی مانا و ناو□□ک□ک پێی ، قوربانی بدەیت ، بوونێکیش کە پێویستە لە ناخ و کەسایەتیی ” من ” دا خەسڵەت ی مرۆڤێک ی ئازاد ، بەئاگا ، ژیاندۆست و خۆنەویست ، کە ناخوازێت ژیانێک ی پوچ ، بێناوەڕۆک و بێخەسڵەت بژێت ، بەرجەستە بکات . لێرە دا دەگەینە ئەو ئەنجامە ی ، کە جیهان ی (بوون) لە گۆشەنیگا و ڕۆژنە ی فەلسەفە ی کۆمەڵایەتیی و مرۆڤایەتیی دا ، جیهانێکە کە مرۆڤ بە خەسڵەت ی ڕەوشت ، پاکیی ، وەفا ، خەون ، هەڵوێست ، ڕۆح ی ئازاد و هەست ی مرۆڤبوون بارگاویی دەکات . بێبایەخکردن و بێکاریگەرکردن ی فەلسەفە ی بەبوونکردن ی تاک و کەسایەتیی تاک لە کۆمەڵگە دا ، زەمینە ساز دەکات بۆ بچوککردنەوە و بێبەهاکردن ی من ی تاک ، تاکو ڕادە و ئاست ی کەسایەتیەک ی لاواز ، ب□ب□ایەخ ، بێبەرھەم ، فەرامۆشکراو ، بەکاربەر ، بێکرۆک ، بەپاشکۆکراو ، بەکەرەستەکراو و بەدیسپلینکراو . زەمینەسازبوون بۆ بنیاتنان ی کۆمەڵگەیەک ، کە تاک تیای دا بێبەها ، بێکاریگەر و خاڵیی لە ڕۆح ی ئازاد و ئیرادە بکرێت ، ئەوا ئەو کۆمەڵگەیە دەبێتە جەستەیەکی بێگیان ، کە لە دواجار دا و بەتێپەڕبوون ی کات کۆتایی بەبوونی خۆی و ڕۆژگاری خۆی دەهێنێت . ماک یان هۆکاری سازبوونی ئەم زەمینەیەش هاوجووت و هاوتەریبە لەگەڵ سەرھەڵدان و هاتنەکایە ی جیهانێک کە ڕێک ناتەبا و دژبەر ی جیهان ی بوونە ، ئەویش جیهان و دنیابینیی (هەبوون)ە.

هەبوون لە سادەترین پێناسە و واتا دا، بریتیە لە هەر شتێک ی مادیی کە مرۆڤ ئارەزو ی هەبوون ی دەکات . شێواز ی تێڕوانین و تێڕامانی دنیابینیی جیهان ی (هەبوون) شێوازێک ی ئاسۆییە کە یەک بوعد و تاکلایەنانە بۆ بوون ، ناخ ی کەسایەتیی مرۆڤ ، کۆمەڵگە،

مێژو و دیاردە کۆمەڵایەتییەکان ، دەڕوانێت . لێرە دا ژیان وەک
هونەرێک وایە و هەر جیهان و دنیابینییەک بەجۆرێک لێیدەڕوانێت و
ماه□□□ ی لەگەڵ دا دەکات ! ماه□□□ ی دنیابینیی بوون گەڕانە
بەدوای دیوە ستاتیکیی و ڕوناکیەکەی مر□ق ، واتا ئەو خەسڵەتە
مرۆڤایەتیی و مۆڕالییە ی ، کە پێویستە کەسایەتیی مرۆڤی لەسەر
بنیاتنرابێت . بوونی خەسڵەتێکی وەهایشە کە دەتوانێت کۆمەڵگە
ئاراستە ی ئارامیی و بەختەوەریی بکات . دنیابینیی هەبوون بەڵام
لەسەر (شت) ەکانە ، واتا ئەو شتە مادیانە ی کە مر□ق ب□بڕانەوە
و بێکۆتا ئارەزوی خاوەنداری□تیان دەکات . کورتکردنەوە و
ساخکردنەوەی ڕۆح ، کرۆک ، ئیرادە ، ڕەوشت و بەها ی م□□ق ل□ دنیا
ی بازاڕ و خاوەندارێتیی دا ، جگە لە کردنی مر□ق ب□کۆیلەیەکی دنیا
ی بازاڕ هیچی تر بەباڵای دا نابد□ر□ت .
ئەگەرچی دنیا ی هەبوون خاوەنی تێڕوانین و تێڕامانێک ی سادە ،
ڕوکەش ، تەمبەڵ و بێخەسڵەتە بۆ گشت کۆمەڵگە و کۆ ی مرۆڤایەتیی ،
بەڵام هێز ، تین و گوڕی ئەوەی تێدا هەیە ، کە دەرگا ی جیهانێکی
ئاڵۆز ، کێشەدار و شێواو بەڕوو ی کۆمەڵگە دا واڵا بکات ، بەجۆرێک
کە مر□ق ئاسان نەبێت بە شەقڵ و خەسڵەتی خۆیەوە توانای
بەدەستهه□نانی هێز و ڕۆڵگێڕانی هەبێت .
جیهان ی (هەبوون) لە دید و تێڕوانینی خۆی دا بۆ کۆمەلگە و
مرۆڤایەتیی ، کار لەسەر بنیاتنانی کۆمەڵگەیەک دەکات ، کە لەسەر
سێ ستون و پایە ی موڵکدارێتیی ، دەستەڵات و قازانج بنیاتنراوە .
لێرە دا تۆ چەندێک لە ڕوبەر و پانتایی دنیا ی هەبوون دا توانا و
وزە ی خۆت بەگە□ بخەیت ، هێندەش دەتوانیت دەستەڵات لەنێو کۆمەڵگە
دا بەدەستبهێنیت . دەستەڵات بەڵام بۆئەوەی بەردەوامیی بەخۆی بدات
، دەبێت هەم خاوەنی پاشخانێک لە دنیای فەلسەفەی هەبوون بێت هەمیش
خاوەنی بازاڕێک ی سیاسیی و ئابوریی بێت ، ئاش ی ئەم بازاڕەش
تەنیا بە باراشی سەرمایە و قازانج هەڵدەسوڕێت . ئەم هاوکێشەیە
دەمانگەێنێتە ئەو باوەڕ و ئەنجامە ی ، کە ئەگەر بخوازیت چەندێک
بەختەوەر و ئاسودە بیت ، دەبێت بەهەمان بڕ و ئەندازا□ش خاوەن ی
موڵک و سامان بیت ؟! پرسیارە گرنگەکە لێرە دا بەڵام ئەوەیە کە ،
ئایا بەڕاستیی خەرمانێک لە پارە و سامان دەتوانێت مر□ق ئاراستە ی
دنیا ی خۆشبەختیی و بەختەوەریی بکات ؟! کێشە ، گرفت و ئاڵۆزییەکە
لێرە دا ئەوە نیە کە وەڵام بە بەڵێ یان نەخێر بێت ، بەڵکو لە
دوورکەوتنەوە ، نائامادیی و شوێنبزربوونی دنیا ی بوون و پڕۆسە ی
بەبوونکردنی مرۆڤە لە واقیعی کۆمەڵگە دا. ئاڵۆزیی و گرفتێک ی دی
لە جیهان و دنیابینیی (هەبوون) دا ئەوەیە ، کە چەندێک خواست و
ئیشتیها بۆبەدەستهێنان ی دنیای (هەبوون) زیاتر بێت ، بەهەمان

ئەندازەش ڕۆحیەتی مرۆڤبوون ، و نرخ و پێگە ی عەقڵ و ئاوەزیش دادەبەزنە ئاستێک ی نزم لە جیهان ی غەریزەکان . ئالێرەدایە کە دەبێت ئیدی زەنگ ی مەترسیەکان لەسەر پاشەڕۆژ ی تاک و کۆمەڵگە لە هۆش ، ئاوەز و بوونی ئێمە دا بزرنگێتەوە ! ئا لەم وەرچەرخانە مێژوییەدایە ، کە خۆر ی دنیای من وەک بوونێک ی مۆڕالیی ، گرنگ و شایستە لە ئاسۆوە ئاودیوی دنیای تاریک ی جیهانی (هەبوون) دەبێت !! لەسەرهەڵدان ی ڕۆژگارێکی وەهادایە ، کە " من " ی کاریگەر ، داهێنەر و خاوەن ئیرادە و ڕۆح ی ئازاد دەبێتە کاراکتەرێکی بێڕۆح ، بەکاربەر ، کۆیلە و بێئیرادە . مەترسیدارترین قۆناخی مێژویی هەر کۆمەڵگە و شارستانێتیەک لەوێ دا دەستپێدەکات ، کە جیهان ی " هەبوون " باڵادەستیی و دەستەڵاتی خۆی بەسەر کۆ ی کایە و جومگەکانی جیهانی (بوون) دا بسەپێنێت . شێرکۆ بێکەس لە قەسیدە ی " ئێستا کچێک نیشتیمانمە " دا ئاماژە بۆ ئەو مۆتەکەیە ی جیهان ی (هەبوون) دەکات ، و لە جەستە ، ڕۆح و ناخ ی کۆمەڵگە ی کورد لە باشور ی کوردستان دا بەرجەستەی دەکات :

ئەوا ئەمڕۆش پێڵاو ی لاستیک زێڕینە و
ڕوبار ئەکڕێ و
شاخ ئەفرۆشێ و
ئەیەوێ دەریاچە قوت دا و .
تەماعی کردۆتە مانگ و
داوادەکا بۆی داگرن

لەم هاوکێشە و جیهانە ترسناک و نوێیە دا مر□ق ی ئالودەبوو بە دنیا ی (هەبوون) ، ناتوانێت خاوەنی هیچ ئامانج و مۆڕاڵ یان خەونێک بۆ مر□قایەتیی بێت ! مەفهومی " من ، منم – تۆ ، تۆیت " چیتر بایەخ ، گرنگیی و کاریگەریی خۆی وەکو بەهایەکی مر□قایەتیی ، ئەخلاقیی ، مێژویی و یاسایی لەدەستدەدات ! چ " تۆ " یان " من " وەک تاک ، کەسایەتیی و مرۆڤێکی سروشتیی ، سەربەخۆ و خاوەن ڕەوشت و ئاکار ی بەرز و باڵا دەبنە موڵک و خاوەندارێتیی ئەوانی دی ، و لەوەش ترسناکتر ئاوێتە و بارگاویی بە جیهان ی پوچ ، بێناوەڕۆک ، بێڕۆح و بێمانا ی دنیا ی (هەبوون) دەبن . مەترسیەکان ی دنیا و جیهانبینیی هەبوون تەنیا لەچوارچێوە ی موڵکدارێتیی دنیا ی " شتەکان " دا نیە ، بەڵکو لەوێدایە کەدەستەڵات بەدەستدەهێنێت ، دەستەڵاتێک ، کە نەک " تۆ " یاخود " من " وەک تاک ، کەسایەتیی و مرۆڤێک ، بەڵکو سەرجەم ڕەگەز ، پێکهاتە ژیاریی و سامانە مەعنەوییەکانی کۆمەڵگەش وەکو ڕەوشت ، کردار ، ئەڤین و ئەڤینداریی

، ئیرادە ، ماف ، ئیمان و ئیماندارێتیی ، شەڕع و ئایین ، زانین و زانیاریی ، هونەر ، ئەدەب ، داد و دادگەریی ، و تەنانەت مێژو ، شارستانێتیی و سەروەرییەکانی کۆمەڵگەش دەخاتە ژێر ڕکێف و کاریگەریی جیهان ی (هەبوون) ەوە . کۆمەڵگە ی کورد لە باشور ی کوردستان ڕێک لە بار و دۆخێک ی وەها دا ڕۆژگار ی خۆی ب□□د□کات . نا بێت پێمان سەیر و سەرسوڕمان بێت ، کە لە جیهانبینیی و دنیا ی ” هەبوون ” دا کە کوڕە مەسئولێک ی دەوڵەمەند و ساماندار داوا لە کچێک بکات کە دانەوێتەوە و پێڵاوەکانی ماچ بکات . واتا کێشە ی مرۆڤ ی کورد لەمڕۆ دا بەتەنیا هێندە نیە کە برسیی و نەبووە ، بەڵکو لەوەش خراپتر و کارەساتبارتر ئەوەیە ، کە پێناسە ، بوون ، بەها و ڕوناکاییی ئەو وەک تاک و کەسایەتییەکی ئازاد ، خاوەن ئیرادە ، ب□ه□ر□دار ، داهێنەر و خاوەن ڕەوشتڕی بەرز و باڵا ، بێبایەخ دەکرێت و ماڵئاوایی لە دنیا ی ” بوون ” دەکات ! لە دنیا ی ” هەبوون “ یش دا فەرامۆش دەکرێت و بۆ دواجاریش ئەستێرە ی درەوشاوە ی دنیا ی ” بوون ” ی ئەو دەکوژێتەوە .

هیوا محەمەد ئەمین
22.1.2022

چاپی نوێی چراکانی نیشتمان نوسینی: خەلیل عوبدوڵا.. خوێندنەوەی: سەلاح جەلال

(چراغی فیکری روونا کی، لەهەر شوێنێ کەداگیرسا
شەوی تاریکی وەك رۆژە، خەرا باتی گوڵستانە).(بێکەس)

دەست پێکردنی کتێبی(چراکانی نیشتمان) بەم دوو رستە شیعرییەی شاعیری ناوداری کورد بێکەسی نەمر دەست پێدەکات، واتای جۆشدانی جەماوەر بۆ مەعریفەو داگیرساندنی چرای مەعریفە بۆ رەواندنەوەی شەوانی تاریکی و جەهالەت، ئەم پەرتوکەیش کلتوری بێۆگرافی کەسایەتییە کلتورییەکانەو هەندێك بابەتی دیکەی پەیوەندیداری لەخۆی گرتووە، لەو کەسایەتیانەی بەگرنگی لەبواری ئەدەب و هونەرو

مەعریفەکاندا کاریان کردووە، بەشێوەی ئینسکلۆپیدیا ڕێکخستنی بۆکراوە، ئەم زانستەیش لەسەر ئاستی جیهان جێگەی بایەخەو پێك دێت لەزانستێك یان کۆمەڵێك زانست. یان پەرتوکێك، یان کۆمەڵێك پەرتوك هەڵگری زانیاربن لەسەر ژیان، یان پێگەی ئەلیکترۆنی. بەکورتیش ئنسکلۆبیدیای بیۆگرافی دەرخستنی نهێنی کەسایەتییە ناودارەکانە.
ئەم پەرتوکەیش بەپێی زنجیرەی پیتی ئەلف و بێی کوردی ڕێکخراوەو بەرگی دووەمی تەواوکەری بەرگی یەکەمە، لەساڵی 2017 روناکی سەدو هەشتاو سێ چراوە چاپکراوەو ئەم بەرگەیش سەدو حەفتاو یەك چرایەو بەهەمویان سێ سەدو پەنجاو چوار چران، چراکانیان کردووە بە چراخانی ماڵی شا، دیارە نوسەر ماندووبون و بەدواگەڕانی زۆری بینیوە بۆ دۆزینەوەی ئەو هەموو چرایە لەهەموو کون و قوژبنێکی هەرچوار پارچەی کوردستاندا و هەموو ئەوانەی گرتۆتەوە لەبوارە جیاجیاکانی مەعریفەدا کاریان کردووە، هەر لە بوارەکانی هونەر و ئەدەب و زانستەکانی تر وەك مێژوو کۆمەڵناسیەوە هەتا بیری ئایدیۆلۆژی و خەباتی سیاسی.
یەکەم پیت لەو چرایانە شەهید ئارامە، لەدوای بەشداری کردنی لە شۆڕشی ئەیلول، بە ئەندازیاری سەرکردایەتی شۆڕشی نوێ و کۆمەڵەی رەنجدەرانی کوردستان دادەنرێت، ساڵی 1972و ساڵانی دواتر وتارەکانی لەسەر بیری شۆڕشگێڕی لەرۆژنامەی هاوکاریدا بڵاو کردۆتەوەو ساڵی 1982 مەلا بەختیار پێشەکی بۆ نوسیوەو کردوێتیە کتێبکێك بەناوی(ئارام و بیری ئینتەرناسیونالیستی) بڵاویکردۆتەوە. بەشێکی دیکەی نوسینەکانی بەناونیشانی(هەڵبژاردەیەك لەنوسینەکانی شەهید ئارام) سالار عەزیز پێشەکی بۆ نوسیوەو لەساڵی 1980دا بڵاوی کردۆتەوە.. ساڵی 2007یش محەمەد عەبدول کەریم سەڵەیی هەموو نوسینەکانی لەدووبەرگدا بڵاوکردۆتەوە. بەکورتیش ئارام چرای خوێنی شۆڕشگێڕان بووە بە جەستەو بیرو نوسینەکانی تین و وزەی بە شۆڕشگێڕان داوەو هەتا ئێستایش لەدڵی خەڵکدا زیندووەو لەگوندێکدا شەهید کرا جگە لە نوسین و بیرو ڕێبازەکەی و چەند قەوانە فیشەکێك نەبێت هیچی تری لە دوا بەجێ نەما. ئایا ئەم کەسایەتییەی چرای چراکان بوو نابێتە چرا؟!
دوای ئەو ئازاد خانەقینییە، یەکێکە لە دامەزرێنەرانی تیپی مۆسیقای خانەقین و تیپی مۆسیقای شەهید کارزان لە شاخ و سرودی بەرگری(ئاسودەبن و کەڵکی قەیوان)ی گوتووەو کتێبێکی دیکۆمینتاری مێژوی راگەیاندنی یەکێتی نوسیوە.
چرایەکی تر ئازاد شەوقی بەتابلۆکانی و گوتنەوەی وانەی هونەرو پێگەیاندنی سەدەها هونەرمەند و کردنەوەی مۆزەخانەو هەتامردنی

چرای هونەری لەبوارەکاندا گڕ پێداوە.
چرایەکی تر ئازاد هەورامی ئەندامی مەکتەبی سیاسی یەکێتی نیشتمانی بووەو هەمیشە لەگەڵ تفەنگەکەیدا گیتارەکەی بەکۆڵەوە بووەو لەو ساتەی شەهید بووە سرودی ڕێی خەباتمانی گوتۆتەوە.
چرایەکی تر ئاسۆ عومەر سوارەیە، هونەرمەندی شانۆو فیلمی سینەمایی و کاراکتەری وێنە دانسقە ئاڵتونیەکان و نوسەری کتێبی سلێمانی و خاکی و پێنجوێن و مەملەکەتی گێزەردە بووەو(سنوور و رەبەند) دووکتێبی تری چاپ نەکراویەتی وکتێبی ئەوێنی ئاسۆو خەڵك لەدڵی هەموو کەسێکدا بەزمانی هێرۆگلیفی چاپکراوە.
لەوەوە لە أ ب هەوری و د. ئەبەبەکر خۆشناوو ئەحمەد بەگی تۆفیق بەگەوە هەتا ئەحمەد خواجەو ماموستا ئەحمەد سەلام و ئەحمەد شەمال)هەریەکەیان چرایەك بوون. دوای ئەوە ئەحمەدی عەزیز ئاغامان نیشان دەدات کتێبی ئەلف و بێی کوردی بۆ خوێندکارانی پۆلی یەکەمی سەرەتایی داناوە. لەوێوە دەچێتە باکوری کوردستان و مۆزیکەکەی ئەحمەد کایا بەدەستەوە دەگرێت و دێتەوە سلێمانی و لەگەڵ ئەحمەد موحەمەد بەشیعری گۆرانی تێکەڵیان دەکات. پاشان ئەحمەد موختار بەگی جاف کەسایەتی ناودار لەبواری سیاسی و ئەدەبیدا. لەم چرایانەوە چرای ئەحمەد هەردی دێت، چرای چراکان و مۆسیقای خۆشەویستی، ئەو شاعیرەی جێگەی ناگیرێتەوە و وشەو رستەکانی ناوترێنەوە، بەکۆمەڵ شیعرێکی کەم(رازی تەنیایی)مۆسیقای شیعری عاشقانی گەردوونی ژەند. چراکانی تریش لە ئەختەرو ئەخۆل و ئەسعەد مەحوی و ئەسیری و… تاد.
هەر لەم ئاهەنگ سازییەی چراکاندا ئیبراهیم ئەمین باڵدار بەکتێبی ئەفسوناوی ئەلف و بێی کوردییەوە لەگەل هەموو نەوەکاندا (دارا دوو داری دی دەڕوێتەوە). دوای ئەوە چراکان بە(ئیبراهیم خەیات بەگۆرانی و مەقامەکانییەوەو ئیسماعیل سەرهەنگ لەشەمزینانەوە بەخێی گوڵ ناسییەکەیەوە لە گۆڤارە زانستییەکانی دنیادا لەگەڵمان ئامادە دەبێتەوە. ئاهەنگ سازییەکی هونەری و ئەدەبی دەسازێنێت.
پیتی با شانسی مامۆستا ئیبراهیم ئەحمەدە بە گۆڤاری گەلاوێژەوە سەرنوسەری ئێستا دەدوێنێت و جارێکی تر ڕۆمانی ژانی گەل چاپ دەکاتەوە.
ئاهەنگ سازییەکە هەر چرای نوێ دادەگیرسێنێت، لەلایەکی ترەوە بڵند حەیدەری و بورهان جاهید و بورهان قانیع پێکەوە شۆڕشی کۆیلەکان و مردوو خۆرەکان دەخوێننەوە.
ئاهەنگ سازی پیتی با بێخود و بێدارو بێکەس و بێوەی و پیرەمێردو …تاد. پێکەوە لە گردی مامە یارەوە لەگەڵ تیپی مۆسیقای سلێمانی شیعرو ئاوازی نیشتمانی تێکەڵاو دەکەن.

پیتی جیم و خوشکەکانی (جەرجیس فەتحوا و جەمال عیرفان و د جەمال نەبەز و جەمیل رۆژبەیانی و جەمیل سائیب و جگەر خوین و جیهاد دڵپاك و حاجی قادری کۆیی هەتا حەریق و حەسەن جزیری و حەسەن زیرەك و حەسەنی قزڵجی و حەسیب قەرەداخی و حەمە جەزا و حەمەساڵح دیلان و حسێن حوزنی موکریانی و پێکەوە لە پەرتوکخانەی کلتوری جەمال عیرفانەوە بە نمایشتی شانیەکی فەزایی کراوەوە بۆ مزگەوتی گەورە دێن.

پیتی دال و خوشکەکانی داری ساری حەیدەرو دەنگی شێشی نوێ و درەخشان حەفید دەستەی دامەزرێنەرانی یەکێتی ئافرەتانی کورد ساڵی 1952 لەریزی پارتی دیموکراتی کوردستاندا و دلێر ئیبراهیم و دڵداری شاعیرو دڵشاد مەریوانی شاعیری نوێخوازی هەشتاکان و رادیۆی کوردی بەغدادو شێخ رەزای تاڵەبانی و رەسوڵ هەمزاتۆف و رەشێل و رەفیق حیلمی و رەفیق چالاك و رەءووف حەسەن و شێخ رەءووفی خانەقاو رۆژنامەی ئومیدی ئیستقلال و رۆژنامەی بانگی کوردستان و رۆژنامەی پێشکەوتن و رۆژنامەی تێگەیشتنی راستی و سلێمانی شاری رۆشنبیری و سمکۆ عەزیز و سیوەو د شاکر خەسباك. ئەمانە بە فەزایەکی ناشێوەییەوە نومایشتی شانۆییەکی نەبین دەکەن و هەموو بەرهەمە ئەدەبی و هونەریەکانیان دەکەن بە سەمفۆنیایەکی گەردوونی .

پیتی شین و پیتەکانی تر، شاکر فەتاح و مەلا عەبدولکەریمی مودەریس و عەبدولخالیق مەعروف و د. عەبدولرەحمانی قاسملۆو عەبدولرەقیب یوسف و عەبدوڵا پەشێوو عەزیزی مەلای رەش و عەلادین سوجادی و عوسمان چێوار و عوسمان عەلی و عومەری عەلی ئەمین و عومەری مەکتەبە و د. عیزەدین مستەفا رەسول و فەلەکەدین کاکەیی و قادر دیلان و قادر کابان و قانع و کاکە مەم بۆتانی و کاکەی فەلاح و کامەران موکری.. تاد.

لەپیتی نونیش نەوشیروان مستەفایە، یەکێك لە سەرکردە باڵاکانی یەکێتی نیشتمانی کوردستان، دوای چەند دەیەیەك خەباتی سەخت بزوتنەوەی گۆرانی دامەزراند، بەستراتیژی سەربازی و سیاسی و ئەزمەنی شۆڕشەکانی جیهان و ئەزمونی تایبەتی خۆی و کەسایەتیەکەی لە خەباتی سەخت و دەستپاکی و داوێن پاکی، بەگرتنی برینی بەشخوراوان شەقامی دەجوڵاندو دژی گەندەڵی رادەپەڕی و پانتاییەکی نوێی جیاوازی بۆ خەبات دەدۆزیەوەو رێگەی ئۆپۆزسیۆنی دەگۆڕا توانی پانتاییەك بۆ رادەربڕین و رەخنە بکاتەوە.

بەم جۆرەکتێبی چراکانی نیشتمان نمایشتێکی ئنسکلۆبیدیای بیۆگرافی وردو جوان و پڕ بایەخە نوسەر دەتوانێت درێژە بەم کارە جوانەی بدات و بەرگەکانی تری تەواو بکات، ئەم کارەیش زیاتر بەکورتی ناسراوە و دەکرێت لە ئایندەدا بە ژمارەیی کردنی ئەو چرایانە

بکرێت و لە چاپەکانی تریدا هەر چرایەك لە پێگەی ئەلیکترۆنی بەخۆی و بەرهەمەکانییەوە بدۆزرێتەوە هاوشێوەی ئنسکلۆبیدیای بیۆگرافی جیهانی.

سەرچاوە/ چراکانی نیشتمان/ نوسینی خەلیل عەبدوڵا/ چاپی دووەم /2021/ چاپخانەی رۆژهەڵات/ لەسەر ئەرکی وەزارەتی رۆشنبیری ولاوان چاپکراوە.
لەرۆژنامەی کوردستانی نوێ ژمارە(8572)لە27/1/2021 دا بڵاو بۆتەوە.لا11

(چاو لە جیاتی چاو).. چیرۆکی تراژیدیی ئامینە بەهرامی.. هیوا ناسیح

ئەم کتێبە چیرۆکی راستینە و تراژیدیی ئامینە بەهرامی بەناوی; چاو لە بری چاو، کوڕێکی شەیدا ئەسید دەڕژێت بە دەموچاومدا. ئێستا چارەنوسی ئەو لە دەستی مندایە Auge um Auge: Ein Verehrer schüttete mir Säure ins Gesicht. Jetzt liegt sein Schicksal in meiner Hand). ساڵی ٢٠١٠ بە هاوکاری میخایل گۆسەلێ (michael gösele) کە رۆژنامەنوس و نوسەرە وە یوتا هیمیلڕایخ (Jutta Himmelreich) کە مامۆستای زانکۆ و وەرگێڕێکی ناسراوە و فارسی زۆر بەباشی دەزانێت، بە زمانی ئەڵمانی و لە ئەڵمانیا بڵاوەکرێتەوە ،کە زیاتر لە ٢٥٠ لاپەڕەیە. هاوکات چیرۆکەکەی بە چەند زمانێکی تریش بڵاوەکرێتەوە.
ئەم یادەوەرییە یان چیرۆکە بە زمانێکی ئەدەبی زۆر جوان نوسراوە، هەندێک جار خەیاڵ و بویەر (واقع) تێکەڵاو دەکات، ئەمەش جوانتری کردوە. جگە لە گێڕانەوەی خودی چیرۆکەکە، بیری پێشکەوتوخوازی، دیدی رەخنەگرانە بۆ باری سیاسی و کۆمەڵایەتی و یاسایی ئێران، نابەرامبەری ژنان و پیاوان لە رۆژهەڵات بە گشتی و ئێران بەتایبەتی دەخاتە ڕوو، ئەمانە تێکەڵ بە ڕا و دنیابینی خۆی کردوە، پاشان وانەی ئیرادەی بەهێز و کۆڵنەدان و لێبوردەیی دەداتە مرۆڤ،

ئەمەش بە لێخۆشبوونی ناوبراو لە تاوانکارەکە، خۆی گەیاندە ترۆپکی مرۆڤدۆستی و ژیاندۆستی، کە چاوەڕواننەکراو بوو. دیارە لە کوردستان بە گشتی و باشور بەتایبەتی ئەم جۆرە چیرۆکانە کەم و زۆر هەن، بۆ نمونە کاتێک گەنجانی توندڕەوی ئیسلامی تێزابیان بە باسک و قاچی ژنانی سفوردا دە‌کرد، یان کوشتن و سزادانی ئەو کچانەی بە هەر هۆیەکەوە بێت شویان بە کەسانێک نەکردوە، کە بە دڵیان نەبووە. لەبەر گرنگی ئەم بابەتە دوای خوێندنەوەی، حەزمکرد خوێندەوەیێکی بۆ بکەم، هیوادارم چیرۆکی ئامینە کۆتایی بەم تاوانە قێزەونانە هێنا بێت.

ئامینە بەهرامی، کچێکی گەنج و زۆر دڵگیر و جوان ، ساڵی ١٩٧٨ لە تاران لەدایک بووە، مناڵی و هەرزەکاریی لەوێ بەسەربردوە. سەرەتای کتێبەکە باسی یادەوەریی مناڵی خۆی دەکات، بەڵام چیرۆکی تاڵی ئەم لەوەوە دەستپێدەکات، کاتێک ساڵی ٢٠٠٤ کاتێک تەمەنی ٢٤ ساڵە، لە کارگەیەکدا کاری دەکرد و خوێندکاری زانکۆش بوو لەبەشی ئەندازیاریی ئەلەکترۆنیک لە تاران، کوڕێک بە ناوی (مەجید مۆوەحیدی) کە خوێندکاربوو لەگەڵیان، تەمەنیشی چوارساڵ لە ئەم کەمتربووە سەرسام و شەیدای دەبێت و ئەمیش دڵی پێنادا، زۆری بۆ دەهێنێت شوی پێ بکات، دایکی ناوبراویش بە تەلەفون هەوڵ دەدات ئامینە ڕازی بکات، بەڵام ئەم ڕازی نابێت، چونکە پەلەی شوی نییە و دەیەوێت جارێ خوێندنەکەی تەواو بکات و هەندێک باربووی خێزانەکەیان بکات، بەڵام مەجید خۆی و دایکیەوە ئەم هەراسان دەکەن و بەمەش واز ناهێنێت، کاتێک ئامینە بۆ وزاهێنانی ئەم و لە ناچاریدا دەڵێت، شومکردوە، دوای چەند ڕۆژێک مەجید لە نێو

شەقامێکی تاراندا تێزاب (ئەسید)ێکی زۆر دەڕژێ بە دەموچاو و سەر و دەستیدا. ناوبراویش دەسگیر دەکرێت.

پاش گەیاندنی بە نەخۆشخانە دەردەکەوێت چاوی چەپی بە تەواوی لە دەستداوە، چاوی ڕاستیشی خەریکە لەدەست دەدات و دەمودان و ڕوخسار و سەروپرچ و مل و دەستێکیشی ئەسیدەکە تەواو دایخوراندوە و بگرە زیان بە سییەکان و گورچیلەکانیشی گەیشتوە! تەنانەت وەک خۆی دەڵێت: چونکە دکتۆرە پیاوەکان نەیاندەتوانی لەچکەکەی لابدەن، برینەکانی سەری وەک خۆی مانەوە و تێزابەکە زیاتر کاریگەری دانا و ڕۆچوو بە پێستیدا. خۆی و دکتۆرەکانیشی تەواو نائومێد دەبن، محەمەدی برای چاوێکی خۆی پێشکەشی دەکات، بەڵام دکتۆرەکان، دەڵێن ناتوانین نەشتەرگەرییەکە ئەنجام بدەین، چاوی بۆ بگوازینەوە. سەرەڕای ئێشی جەستەیی و دەرونی ئەوەی کە ڕووداوەکە ئەوەی زۆر ئازاری دەدات، قسە و قسەڵۆکی ئەوانەی دەوروبەرین، کە بۆنمونە دەڵێن: نەدەبوو ئەوەندە خۆت جوان کردبا، نەدەبوو قژت دەرخستبا، نەدەبوو مکیاجت کردبا یان دەبوو شوت پێکردبا و …هتد. لە یەکەم دانیشتنی دادگادا مەجید ئەم دەبینێت، کە چی بە لاقرتێ و پێکەنینەوە پێی دەڵێت: تاوانی خۆت بوو، دەبوو شوت پێ کردبام! کە ئەم قسانە بۆ ئامینە وەک زلەیەک وابوو، دەڵێت، ئاخر خەڵکینە من چۆن شوم بەم دڵندەیە بکردایە!!

دوای ئەمسەروسەرێکی زۆر و نەخۆشخانە و دکتۆری جۆراوجۆر و چەند نەشتەرگەرییەک، بە هیوای ئەوەی چاوی ڕاستی ڕزگاربکەن و بۆ ئەوەی هەو نەکات دایدەپۆشن و بڕیار دەدەن بۆ چارەسەر بینێرن بۆ ئیسپانیا شاری بەرشەلۆنە. ئەم بەم ڕەوشە خەمگینی و بەدبەختییە لەگەڵ خوشکێکیدا دەچنە ئەوێ، هەرچەندە دکتۆرەکان زۆر لەگەڵی میهرەبان دەبن و هاوکاریی دەکەن، وەک خۆی دەڵێت من جارێکی تر لە دایکبوومەوە، ئەگەر پشتگوێخستن و ئەملاولا پێکردنی دکتۆرەکانی تاران نەبووایە، هەردوو چاوم لەدەست نەدەدا. ڕۆژانە دەبێت دەیان حەب بخوات بۆ چارەسەر و کەمکردنەوەی شوێنەواریی تاوانەکە. لەبەر کاریگەریی چارەسەرەکانی وەریدەگرێت کێشی زۆر زیاد دەکات. لەوێ هەندێک ئاسودەیە بەڵام کێشەی دارایی لێی سەرهەڵدەدات، هەروەها خوشکەکەشی وەک پێویست و بەدڵسۆزی هاریکاریی ناکات. ئەم کچێکی تا بڵێی ژیر و وشیار و بە ئیرادە و ڕۆشەنبیرە. لە ڕێگەی هەندێک کەسی خێرخواز و ڕێکخراو و کەسایەتییەوە هاوکاری دەکرێت، بەڵام تێچوونی نەشتەرگەرییە زۆرەکانی بۆ کەمکردنەوەی زیانی ئەسیدەکە، ڕزگارکردنی چاوی ڕاستی، کە تۆزێک ڕوناکی تێدا ماوە و گۆڕانەوەی دەموچاوی لە شێواوی زۆر زۆرە، بۆیە توشی چەرمەسەر و تاڵی و سوێری زۆر دەبێت، بەڵام کۆڵ نادات. لەوێ نزیکەی بیست نەشگەرگەریی بۆ

دەکرێت. ماوەیەک بە کوێری بەتەنها لەوێ دەژی و ڕۆژێکیان شوقەکەی دەسوتێت!

دەیگێڕێتەوە کە ئێوارەیەکیان لە بەرشەلۆنە لە شوقەکەی خۆی دانیشتبوو، لەناکاو شتێکی لینج و شل بە چاوی ڕاستیدا شۆڕ دەبێتەوە، کە دەستی لێ دەدات و دەست لە چاڵایی چاوی دەدات بەتاڵە، ئیتر تێدەگات ئەمە هەڵوژەی چاوێتی هاتۆتە دەرەوە!! ئیتر ئەوەندەی تر نائومێدی و ڕەشبین دەبێت، بەڵام هەر کۆڵ نادات.

دکتۆرەکان بڕیار دەدەن چاوێکی دروستکراو لە جێی چاوی ڕاستی دابنێن. زۆر خەفەت دایدەگرێت، خەون بەوەوە دەبینێت، هەردوو چاوی مەجید کوێر بکەن و ئەمیش بە دیاری دوو چاوی دەستکردی وەڵک ئەڵمەی خۆی بۆ بنێرێت!

تاوانبارەکە دوای دوو ساڵ یەکەمجار بە ١٢ ساڵ حوکمی زیندانی دەدرێت، هەروەها بە پێدانی بڕە پارەیەک کە دەیکردە ١٣٠ هەزار ئێیرۆ، چونکە ئامینە مێینەیە، ئەگینا پیاوبووایە دەیکردە ٢٦٠ هەزار ئێیرۆ! سەیر ئەوەیە لە دانیشتنەکانی دادگا و لێدوانەکانیدا بۆ ڕاگەیاندن مەجیدی تاوانکار هەرگیز پەشیمانی لە کارەکەی نیشان نادات. کەسوکاری مەجیدیش لەبری کوڕەکەیان، دێن ئەم تاوانبار دەڕکەن و هیچ هاوسۆزی و هاوکارییەک پیشان نادەن بۆی. ئامینە داوای کردەوەی هاوچەشن دەکات، واتە بەهەمان شێوە چاوی تاوانکار کوێر بکەنەوە، ئەوەی لە شەریعەتی ئیسلامدا پێی دەڵێن (قیساس) و بە بنەمای (چاو لەبری چاو) ناسراوە، لە بنچینەشدا ئەم یاسایە دەگەڕێتەوە بۆ ئەو دەستورە لە سەر میلە بەناوبانگە نوسراوەی نەبوخزنەسر لە ناوچەی عێراقی کۆن، کە دەڵێت (چاو لەبری چاو، دان لەبری دان) نزیکەی سێ هەزار ساڵێک لەمەوبەر لە بابل نوسراوە و دانراوە، هەندێک لە زانایان بە یەکەم دەستوری نوسراوی دادەنێن لە جیهاندا.

دوای سوربوونی لەسەر ئەم سزایە، کە بە پێی وتەی خۆی، مەبەستی تۆڵەکردنەوە نییە، بەڵکو ئامانج لێی ئەوەیە، کە ببێتە نمونەیەک و پەندێک و ئیتر هیچ پیاوێک نەتوانێت تاوانی وا ئەنجام بدات، چونکە پێشتریش ئەم جۆرە تاوانە ئەنجام دراوە بەرامبەر ژنانی تر. ئەو دەڵێت من دژی زیندانییکردنیم، چونکە دوو ساڵە تێیدایە و تەنها دە ساڵی دەمێنێتەوە، پاشان هەر جارناجارێ حکومەت و سەرۆکی وڵات لێبوردنی گشتیان بۆ دەردەکات و دڵنیام چەند ساڵێکی پێ ناچێت، لە زیندان ئازاد دەبێت.، دوور نییە دووبارەی بکاتەوە. لە کاتێکدا مەجید دەخوازێت سزای مەرگی بەسەردا بدەن، کە ئاسانە و رزگاری دەبێت. بەڵام ئامینە دژی سزای مەرگە و دەڵێت: بە مەرگ ئەو ئیتر هیچ ئازار ناکێشێت. دواتر گەر ئەو لە سێدارە بدرێت، واتە من

دەبمە هـۆی کوشتنی و من دەبمە بکوژ، هەرگیز ئەوەم ناوێت. لە دادگاش دەڵێت: مەجید بیرتە دەتگوت، شوم پێ نەکەیت دەتسوتێنم، دواتر بڕیاری مەرگم بەسەردا دەدرێ و تەواو! بۆیە گەر بۆ من نەبیت، نابێت بۆ هیچ کەسی دی بی! ئێستا دەپاڕێیتە‌وە بۆ سزای مەرگ!

سە‌یر ئەوەیە دوای چەند جار گەڕانەوە بۆ دانیشتنەکانی دادگا لە ئیسپانیاوە بۆ تاران، وە دوای دوا دانیشتن، کاتێک ئامینە وتەیەکی زۆر کاریگەر لە دادگادا پێشکە‌ش دەکات، نیقاب (ڕووبەند)ەکەی لادەدات و دەڵێت خۆتان سەیر بکەن و خۆتان لەجێگەی من یان کچ و ژنەکانتان لەجێگەی من دابنێن، تا زیاتر لە تاوانەکە و ئازارەکانی من بگەن. بیر لە خوشک و کچەکانتان بکەنەوە، تا کەس ژیانیان لێ تاڵ نەکات، گەر نەیانویست شو بە کەسێک بکەن کە بە دڵیان نەبێت. زۆربەی دانیشتوان و بگرە هەندێک لە دادوەرەکانیش فرمێسک بە چاوانیدا دێنە خوارێ، کەچی دادوەران دوای پشووی ڕاوێژکاریی بڕیاری کۆتایی بەوە دەدەن، کە تەنها چاوێکی مەجید کوێر بکرێت، چونکە یاسای چاو لەبری چاو بۆ مرۆڤێکی تەواوە و ئەم بە پێی شەریعەتی ئیسلام نیوە مرۆڤە و یەک چاوی بەردەکەوێت! خۆ گەر ئامینە بیەوێت هەردوو چاوی مەجید کوێر بکرێت، ئەوا دەبێت بیست میلیۆن تمەن بدات، واتە هەقی کوێرکردنی چاوی دووەمی بە پارە وەک پێشەکی سزاکە بە مەجید بدات! ئامینە دڵی پڕ دەبێت و دەڵێت، ئە‌و نەک چاوەکانم، بگرە تەواوی تەندروستی و ڕۆح و داهاتووی لە ناوبردم. پاشان یانی من حسابی نیوەی ئە‌و بەشەرە‌م بۆ دەکرێت؟!

مەجید لە دیمەنێکی کۆمیدی ئاسادا و لە دادگا و پێش ئامادەبووان

دەڵێت، جەنابی حاکم ئەو داوای منی کرد، کە بیهێنم، من نەمهێنا، کێشەکە لەمەوە دروست بوو، من وام کرد تا ئەو وازم لێ بهێنێت!
دادوەر دەڵێ: ئەوە کەی قسەیە، بۆ ئێمە لە ئێرانین یان لە هیندستان، تا کچ کوێر بهێنێت!

دوای بڕنەبردە و سەرئێشەیەکی زۆر و تەنانەت چاوپێکەوتن بە وەزیری داد و داواکاریی گشتی، ئینجا دادگای پێداچوونەوەی تاوانەکانی تاران بڕیاری ئەوە دەدات، کە لەبەر ئەوەی ئامینە نەک هەر چاوەکانی کوێر بووە، بەڵکو بەشێکی زۆری دەموچاو و دەست و سەریشی شێواوە و سوتاوە، بۆیە بۆ قەرەبووکردنەوەی ئەم زیانانە، دەتوانن بەیاسا چاوی دووەمی مەجید بە دڵۆپەی تێزاب کوێر بکەن، واتا ئێستا دەتوانرێت هەردوو چاوی ناوبراو کوێر بکرێت. دوای حەوت ساڵ لە رووداوەکە، رێکەوتی ١٤ی مایسی ٢٠١١ دیاری دەکرێت بۆ جێبەجێکردنی سزاکە بەسەر مەجیددا. لەو کاتەدا دەبێت تاوانکار بێهۆش بکرێت و ئامینە یان یەکێک لە خێزانەکەی تێزاب بدڵۆپێنێتە ناو چاوەکانی ناوبراوەوە. هەموو ئامادەکارییەک دەکرێت، باسەکە لە میدیادا گەرمە، رێکخراوەکانی بواری مافەکانی مرۆڤ وەک لێبوردنی نێودەوڵەتی (ئەمنستی) داوا دەکەن سزاکە جێبەجێ نەکرێت، چونکە دڕندانە و بێبەزەییانەیە. هەندێک کەسوکاری نزیکی ئامینەش وەک باپیر و پوری داوا لە ئامینە دەکەن لە مەجید خۆش بێت. پێشتریش دایک و باوکی مەجید خۆشی داوای لێدەکەن لێی خۆش بێت و شوی پێ بکات، ئامینە ڕازی نابێت، قەرەبووکردنەوەی پارەشی ناوێت. دەڵێت با من دواهەمین کەس بم کە ئەم تاوانەی بەرامبەر بکرێت و کەسی تر نەیچێژێت. وتەبێژێکی شیرین عەبادی تەلەفونی بۆ دەکات (نازانم بۆچی خۆی پەیوەندی پێوە ناکات، زۆر جێگەی ڕەخنەیە – هیوا)، داوای لێ دەکات کە داوای سزای چاو لە بری چاو نەکات، چونکە بۆ ناوبانگی ئێران و خەڵکەکەی خراپە!

سەیر ئەوەیە مەجیدی تاوانکار لە دادگا و هەر کاتێک ئەم دەبینێت، تەنانەت دواجاریش پێش جێبەجێکردنی سزاکە، سوکایەتی پێ دەکات و جوێنی پێ دەدات و ئامینە بە هۆکاری کێشەکە دەزانێت! دوا کاتی جێبەجێکردنی سزاکە لە مانگی حەوتی ٢٠١١دا تۆزێک پێش جێبەجێکردنەکەی ئامینە لە تاوانکارەکە خۆش دەبێت! لێرەدا گەورەیی و مرۆڤدۆستی ئەم ژنە دەردەکەوێت. کاتێک مەجید ئەمە دەبینێت دێت بەرەو ئامینە و دەست و پێیەکانی ماچ دەکات و داوای لێ دەکات شوی پێ بکات، تاکو تا لە ژیاندایە خزمەتی بکات، بەڵام ئەم گاڵتەی بەم پێشنیازە دێت. ئامینە لە لێدوانیدا بۆ میدیاکان دەڵێت: من خەباتی خۆم کرد، تا دوا قۆناغ، بۆ ئەوەی پیاوان بزانن گەر تاوانی وا بکەن بۆ سزا و لێپێچینەوە نابن، بۆ ئەوەی من دوا قوربانی بم،

گرنگ ئەوە بوو من پەیامەکەم گەیاند، دواتر دەبوو لێخۆش بم، تا بیسەلمێنم، کە من دژی ئازاردانی خەڵکم، دەمەوێت هەموو کەس بە ئاشتی و سەلامەتی بژی، نامەوێت کەس بە هۆی کەسیی منەوە ئازار بکێشێت. ئەو بڕیارە ئازاردەرە، بەڵام دەبوو بیدەم. گرنگ ئەوە بوو من وەک ژنێکی □□ژهەڵاتی و ئێرانی خەباتی خۆم کرد، تا ئەوەی مافی ئەوەم بەدەست هێنا، بتوانم چارەنوسی ئەوەم بەدەست بێت، ئایا چاوی کوێر بکەنەوە یان لێی ببورم. ئەوە ئامانجێکی من بوو، کە ئێمەی ژنان وەک پیاوان مافمان هەیە و دەتوانین بە دەستی بهێنین، جا لێی خۆش بم یان نا.

ئامینە‌ دواجار وەک قەرەبوو داوای بژاردنی ماددی دەکات، چونکە پارەیەکی زۆری پێویستە بۆ ئەو هە‌موو نەشتەرگەرییانەی هێشتا دەبێت ئەنجامی بدات بۆ چاککردنەوەی دەموچاوی، چونکە ماڵەوەشیان توانای دارایی وایان نییە تا هاوکاریی بکەن. لێرەدا دادگا تەنها ١٣٠ هەزار ئۆیرۆی پێ ڕاوا دەبینێت، چونکە ئەو ژنە و نیوەی قەرەبووی پیاوێک وەردەگرێتەوە، بە پێی یاسای ئەو وڵاتە، کە گوایا لە سەر شەریعەتی ئیسلام داڕێژراوە!

تا کاتی نوسینی کتێبەکە ئامینە لە ئیسبانیا دەژی و نەشتەرگەریی تر بۆ روخساری دەکەن، هاوکات خۆشی وەک چالاوانێکی بواری مافەکانی ژنان و کچان خەبات دەکات.

سەرچاوە: Auge um Auge: Ein Verehrer schüttete mir Säure ins Gesicht. Jetzt liegt sein Schicksal in meiner Hand, Ameneh Bahrami, Knur Taschenbuch, Germany, 2012, ISBN 978-3-426-78489-1

نەوزاد بەندیی… ڕقێکی پیرۆز.. لەتیف بێوار

خوێندنەوەیەك بۆ شیعری ” كۆمیدیای مناڵ بازاڕ”

زیکزیکەیەکم بینی ، پەنجا تەنکەر

نەفت و .. هەزاران مەترەسێ جا ، گازی دابوو بە شانیا و ئەیکرد بەو دیوا ..

بمرێ زیکزیکە ..

بڕوخێ زیکزیکە ..

کۆمیدیای مناڵ بازاڕی شاعیر نەوزاد بەندی کە سێ و چوار لاپەڕەی ئەی فۆڕە کەچی نەوزاد خۆی سەرەتا دەنووسێت: ــــ بە سێ چوار خولەک ئەم کۆمیدیایەم نوسی و ڕامکردەوە بۆ ماڵەوە ـــــــ هەر خۆی لەم ئاماژەیەدا تەنزێکی گورچکبڕی تێدایە بۆ هەموو ئەوانەی ئەلفێکیان بەسە، یان ئایا ئەم دەستەواژەیە هەر فۆرمێکی دەربڕینی دیاردەی سوکایەتیکردنی دەسەڵاتی کوردییە بە مرۆڤی کورد، چونکە ئەوان تەنانەت دوو سێ خولەك بە زۆر دەزانن خەریکی کاروباری هاوڵاتییان بن و گوێیان لێبگرن.

نەوزاد بەندی وەکو تێکۆشەرێکی بوێرو دەنگێکی بەرەنگاریی نەك بەس لەم شیعر□ی□دا بەڵکو لە زۆر لە شیعرەکانیدا رێبازی ریالیزمی شۆڕشگێڕانە دەگرێت□ بەرو لە پێناوی ئامانجێکدا پێنووس وەگەڕدەخات، جا چ ئامانجێك لە دادپەروەریی کۆمەڵایەتی گرنگترە؟ سەرخۆهاتنەوەی مرۆڤەکان و ڕاچەنینیان بە رووی جەورو ستەمدا گرنگترە؟ ئەم ڕێبازی کەم شاعیری تری وەك وەك عەبدوڵڵا پەشێو و هەندێکی تر هەن کە بوێرانە چاوەڕوانی بەرەنجامەکانی دەکەن و ئامادەن ئەو خوێنەی بەقەد چۆلەکەیەك لە جەستەیاندایە لە پێناوی مەسەلەیەکی رەاوای مرۆڤدا بەختی بکەن، هەرچەندە ئەمڕۆ گەندەڵان کە وەکو فەخامەتی سەرۆکی پێشوو دەیگوت: دەریا بە دەمی سەگ پیس نا بێت… هیچ ئەرزشێك بۆ هەست و دەنگی ناڕازی دانانێن، چونکە لەوسەرەوە دەزانن کە چیتر وشە هیچ بومەلەرزەیەك لە ناخی مرۆڤەکاندا بەرپا ناکات، لەولاشەوە دزەکانیش شەرمیان تکاوەو پێداگریشیان لە خوو دابی دزێتی کردووە، جاران دز بە شەو و لە بێئاگایی خاوەن ماڵدا دزیی دەکرد، کەچی ئێستا ئەمانە بە رۆژی رووناك و ل□ بەرچاوی خەڵکەوە هەموو شتێك دەدزن و سەرانە دەسەنن و کەس هیچ نا بێژێت، خۆی لە خۆیدا بێدەنگیش نیشانەی ڕازی بوونە.

بەڕاستی مناڵگەلێکی عەجولین ..

ئازاکانمان ئەوانەن کە ئەگرین

ئای چەند هەژار و پەرپووتە کەسایەتی مرۆڤی کوردیی لە کوردستانی باشوور، کە بەدەست بەکرێگیراوی ژمارە دووەوە دەچەوسێنەوە، چونکە ئەمان وەکیلی تورکیاو ئێرانن، ئەوانیش ناراستەوخۆ وان لە ژێر هەیمەنەتی ئەمەریکاو رووسیادا، ئیتر ئەی گەلی بە مەڕ بوو تۆ سوور دەزانیت گورگ شوانتەو چەپڵەی بۆ لێدەدەیت و بۆی دەباعێنیت، بۆچی گازندە لە حاڵت دەکەیت و سواری کەشتیەکەیان بوویت و چاوەڕوانی

وشکانیی نەجاتیش دەکەیت! تۆ ئەوەندە مرۆڤیت بەس ئەو رێژەیەی دەسەڵات کارەباو ئاو و موچەت دەداتێ، ئەو دەسەڵاتە لە کۆمەڵگای نێو دەوڵەتیدا هیچ دانێکی پێدا نەنراوەو وەکو مافیا تەماشایان دەکەن، کەچی وا هاتووە پۆز بەسەر تۆی بەعسشکێندا لێدەدات و تۆش چاوت زیتەی دێت، ئەمەیە خ□م□ی شاعیری هۆشەنگ و شۆڕشگێڕی وەك نەوزاد بەندی، کاتێك خەڵك لەسەرمادا رەق دەبێتەوەو یان لە سەرەی موچەدا وەفات دەکات پێیان دەڵێت وەرن با کەرامەت و ئینسانییەتی بەهەدەرچوومان وەرگرینەوەو قبوڵی ئەم هەموو سوکایەتییە نەکەین، ئێوە وا ٣١ ساڵە بە دوکەڵ و فڕەفڕی موەلیدە توشی نەخۆشی شێرپەنجەو دەروونیی بوون مەگەر نازانن ئایدیای موەلیدە هەر بۆ سەفرەیەکی کورتخایەن بەکاردێت، یان بۆ ئەو گوندە دوورە دەستانەی هیچ شەپۆلێکی شارستانی رووگەی نەدۆزیونەتەوە، ئیتر چۆنە وا ئێوە ٣١ ساڵە لەگەڵ هەڵدانەوەی جۆزەدا گوزەران بەسەر دەبەن، وێڕای ئەو پارە زۆرەی دەیدەنە ئەو خاوەن موەلیدانە کە ل□ و□□اتانی دونیادا ئەو رێژە زۆرەی دانی پسولەی پارە بۆ کارەبای نیشتمانیش بوونی نییە، چ جای ئەوەی ئێوە دوو جار پارەی کارەبا بدەن و کارەباشتان هێشتا وەك پێویست نەبێت؟ ئەمە چ زەلیلیەکە ئێوە قبوڵی دەکەن؟

ئەوانەی دوێنێ ئەنگوستی خانمانی بەرکەوتووی کیمیایان دەبڕیوە بۆ مستیلەکەی و گوێیان هەڵدەتلیشان بۆ گوارەکەی ئەمڕۆ حوکمتان دەکەن، ئیتر چ دۆخێکە کە قەد ئیرەیی پێ نابردرێ! ئیتر چ فیزێکم بەسەردا لێدەدەیت کە دەمڕاستەکانت نەویترین و بێ مۆڕاڵترین مەخلوقی دنیان، بەڵێ شاعیری راستگۆ ئەوەیە دان بە هەقیقەتدا بنێت گەر ئازاری دەروونی خۆشی بدات.

لە هەموو کەمتەرخەمی و کولەمەرگییەک ، ئەبوورین ..

وەک مناڵ ڕا ئەکەین بە دوای دەبەیەک نەوتا ..

ئاساییە مانگ بترازێ لە چل و هەفتە بکشێ لە هەشت و حەوتا ..

بتڵێ غاز ڕامانئەکێشێ ..

بە بینینی تەنکەر حاڵمان لێ دێ و

دوای ئەکەوین وەک دەروێشێ ..

لەسەرەی بەنزینی شەش سەد و پەنجاییدا ، چوار سەعات ئەوەستین ..

تەمەنمان لەو شتانەدا ئەڕوا و

بێ دەربەستین ..

لەم شیعرەی مامۆستای تێکۆشەر نەوزاد بەندییدا پەنجە بۆ سەر کرۆکی دەردەکان بردراوەو وەکو گوێز بۆ هەموو خوینەرانی کەم ئاست و ئاستبڵند پاك کراوە (هەرچەندە زۆربەش دەزانن و خۆیانی لێ دەبوێرن) گەر بیانەوێت دوای ڕاستی بکەون و دانی پێدا بنێن و مافی راستەقینەی هاوڵاتی بوون و مرۆڤبوون بەدەست بهێننەوە،

راستی کێشەکە ئەوەیە نەخێر مکوڕییەکە لە خۆماندایە کە قبوڵی ئەو جانەوەرانە دەکەین وەکو قایرۆس ناخمان هەڵبکۆڵن، ئەو قەڵەمبەدەستە ویژدان فرۆشانەش بۆ مشتە موچە قوڕوقەپیان لێکردووەو بەڵکو بە شانازییەوە سێلفی لەگەڵ ئەو میکرۆبانەدا دەگرن، ئیتر من چ دەکەم بەو خوێنەرانە خۆش بەخت کە چەپڵە بۆ ئەم قەڵەمبەدەستە ناخ پووچانە لێبدەن؟

کەواتە دەردەکەوێت ئەم پەتایە وەکو پارچەیەك شەوی تار ئاسمانی دڵانی داگیرکردووەو زەربەی خەڵکی لە دەردوبەڵاکانی ئەو دەخە نەزەکەوە گلاندووە، هەر یەك بە جۆرێك تیایدا زیانمەند بووە هەر یەکە فەڕە لەوی تر دەکات و قەڵەی ئەوی تر بە جۆرێکی جیاواز دەبڕێت، هەر یەکە دەڵێت: ئاگرە سوورە لە من دوورە.

حەزمان لە دەتەقاندنی یەکترییە ..

حەزمان لە نانبڕینی یەکترییە ..

تەماشای دەریایەک نەوت و ئاسمانە غازی سروشتی ئەکەین و ..

ڕائەکەینەوە بۆ ناو چوار دیواری سارد و سڕ ..

لێی هەڵئەنیشین وەک مریشکی کڕ

مامۆستا نەوزاد پەنجە دەخاتە سەر دەردەکان و ڕێگاچارەشیان بۆ دادەنێت ، بە توندی ڕادەچڵەنێت و وریامان دەکاتەوە لە پێشهاتە مەترسیدارەکان، ڕاستییەکان دەبینێت و خۆی لێ نابوێرێت ،وێنەکان وەکو خۆیان دەبینێت بە هیچ چاوبەست و هەڵخەڵەتاندنێك، وەکو کەسێك لەسەر کێوێکی بەرزەوە تەماشای خوارەوە بکات، نەك وەك هەندێك کەس کە ئەو زیانەیان لە بووە بە ڕۆتین و دەقیان پێوە گرتووەو وا دەزانن مرۆق دەبێت هەر وا بژی ، کەچی کە قسەشیان لەگەڵ دەکەیت باسی پێشکەوتووترین داهێنراو و تەکنەلۆژی جیهانییت بۆ دەکات بەڵام تەممەڵی و گەندەڵی و بێ ورەیی ئێسکەکانیانی خورادووە، شاعیر زۆر جوان باسی چاولێکەریی و گرنگیدانمان بە ڕووکەش بۆ ڕاڤە دەکات و بە زمانی حاڵ پێمان دەڵێت: گرنگی مرۆڤ ناخ و جەوهەرو بەرهەمییەتی نەك تەقلیدو چاولێکەریی و فشەو درۆ، مەگەر زەربەمان نازانین شەقاممان هەیە ناوی پێزە ..بە هۆی نەشتەرگەری جوانکاریشەوە هەموومان لووتمان یەک تەزە ..ئیتر خەریکی چاولێکەرین

بەمجۆرە ..

شاعیر لەم شیعرەدا سێ پۆلێن دەکات بە مرۆڤگەلی ژینگەکەی:

١- ئەوانەی دەسەڵات و پارەیان لەبەردەستەو فەخفەخە لێدەدەن بەسەر ڕەش و ڕووتەکاندا و منەتیان بەکەس نییە، چونکە بێ باکن لە ئیرادەو رقی جەماوەر و بە پارەی داهاتی گەل ئەوەی بیانەوێ دەمکوتی دەکەن ودەیکەن.

-٢ ئەوانەی وەکو منداڵ خۆیان مەشغوڵ دەکەن بە ماڵ□ بەجێنەوەو سەرسامی خۆیان دەردەبڕن بۆ ئەو ژیانی لۆکسەریەی ئەو مافیایانە ب□س□□ری دەبەن کە نرخی شمەك ل□س□□ر گیرفانی ئەوان بۆ بازاڕ دادەنرێت. (ئەمانە مەخابن زۆرینەن) ئەوانەی وان لەناو مەنزومەی گەندەڵی ئەو جانەوەرانەداو بەردێکی نەگریسی بینای ئەو کۆشکەی ستەمن و کەچی بەدەم ناڕازین و ئاخ و ئۆف هەڵدەکێشن.

-٣ ئەو کەمە زۆر کەمەی کە هێشتا هەناسەی مرۆڤبوون بە سییەکانیدا هاتووچۆ دەکات و مەراق دەیانکوژێت و کەس گوێیان لێناگرێت و کەس لەگەڵیاندا هەوڵ نادات مافەکان بسێنن ، ئەمانە هیچ بەرژەوەندییەکیان نییە تا بکەوێتە مەترسیەوەو دەزانن ماف نادرێت بەڵکو دەسێنرێت، ئەمانە ئەوانەن هێشتا خۆیان نەدۆڕاندووە کە ڕێژەیەکی زۆر ک□م□ن، چونکە بە داخەوە لە هەر قۆناغێکی بەڵاو سیناریۆکانی ئەم مافیا قەزەمانەدا بەشێك لە گەل ئینسانییەتی داماڵرا… هەر لە گەمارۆی ئابووریەوە بیگرە تا شەڕی براکوژی و پاشان باڵ باڵێنی حزبایەتی و تەقریرلێدان و پاشان بازرگانی کۆمپانیاو لەشفرۆش و چاڵە نەوتەکان ..

بەڵام وادیارە شاعیر هەر تەنیایی دەیقۆزێتەوەو مەراق لولی دەدات و کەس گوێی لێناگرێت، کەس لەگەڵیدا ڕاناچڵەکێت بۆ داکۆکیکردن لە مرۆڤبوونیان، بۆیە لە کۆتاییدا بێهوایی یەخەی پێ دەگرێت و ناچار (م)ی میللەت بگۆڕێت بۆ (ع) و دەڵێت:

تا هەژار و ڕیسواتر بن
زیاتر دوو گیان ئەبن و ..
بە هەلهەلە و گریانەوە ..
بە بەنج و سیزریانەوە ،
خەستەخانەی ئەهلی جمەی دێ ..
ویس چەن جوانە ئەم میللەتە ..
ئەم عیللەتە .

لەتیف بێوار

لە دەفتەری بیرەوەریی رۆژانەوە -35- ستیڤان شەمزینی

فلاشباک

بەشی سی و پێنج

ئەمڕۆ هەست بە شێتبوونی خۆم ئەکەم. رەنجەکەمان با بردی. کارمان کرد بۆ ئەم کۆتایە تاڵە. سەرم خستۆتە ناو کۆشم و فرمێسک بۆ ئەو هەموو ماندووبوونە بە ئەنجامە ئەڕێژم، ئەوەی پێی دەوترا کارکردن بۆ شۆڕش گەمەیەکی دۆنکیشۆتانە بوو، پڕ بوو لە گاڵتەجاڕیی هەرزەکارانە، ئەو هەموو کار و هەڵسوڕانەی کردمان تەنیا یارییەکی سیزیفی بوو، چەند قێزەونە بە ناوی کۆمۆنیزمەوە، بە ناوی هیومانیستی و موبارەزەوە بێیتە مەیدان، کەچی هەموو ئامانج کورت بێتەوە، بۆ مافی پەنابەریی لە بەهەشتی سەرمایەداریی “ئەمەریکا و کەنەدا و ئەوروپا”!؟ هەر چەند لە روانگەی فەلسەفییەکەوە، کۆمۆنیزمم تەلاق نەداوە، بەڵام ئیتر هیچ کات ناتوانم لەگەڵ هیچ حزب و رەوت و دەستەیەک، کاری سیاسیی و رێکخستن بکەم، ئیدی خۆم بە تەنیام لە گۆڕەپانەکەدا. قەڵەمەکەم ئەخەمە کار و بە هێزی وشە مامەڵە لەگەڵ دنیا و واقیع ئەکەم. مارکس جارێک وتی “چەکی دەستم قەڵەمەکەمە”.

زیاتر لە دوو مانگە لەسەر فۆرمی “زەردەشت وەهای گوت”ی نیتشە، سەرقاڵی نووسینی چەند پرتە و بڕگەیەکم، کە لە وڕێنەی شێتەکانی شار ئەچێ و چەند جار بە هاوڕێیەکم خوێندەوە هیچ لێی تێنەگەیشت. یان ئەوەتا ئاستی نووسینم چۆتە سەر یان شێت بووم و ئەبزڕکێنم، بەهەرحاڵ لەو دوو مانگەدا ئەمانەم نووسیوە:

*بێدەنگیم پڕە لە هاوار، هاوارەکانم پڕن لە بێدەنگی، من هەم هاوار و هەم بێدەنگیم.

*لە دەریا دەچم، ناتوانم تووڕەیی خۆم بشارمەوە، بەڵام تووڕەییەکەشم تابلۆیەکی جوانە.

*پێم خۆشبوو فێری بیرکردنەوە نەبم، چوونکە ئەوسا ئەم جیهانە بەگەنەم نەدەناسی.

*هەموو رۆژهەڵاتییەکان تەنیا خەون دەبینن، ئیدی خەونیش هەرچی بێت واقیع نییە.

*زۆربەمان لاسایی فیزی جەلادەکان دەکەینەوە، لە کاتێکدا ئێمە خۆمان قوربانیین.

*ئێمە بە چەندان شێوە فێری مردن کراوین، تەنیا جارێک نەمانتوانیوە فێری ژیان بین.

*کاتێک سەرەو خوار هەڵمدەواسن، دڵنیام هاوڕێکەم دەستدەکاتە گیرفانم بۆ پارەیەکی ئاسن.

*ئەگەر پێتوايە مرۆڤێکی پاکژیت، بیر لەوە بکەرەوە پێت نەخستبێتە سەر شارە مێروویەک.

*لە کۆتاییدا ژیان دەڕوات و مەرگ دێت، کەواتە لە ئێستاوە لە دێوەزمەی مەرگ تێبگە.

*خەون بە دەوڵەمەندییەوە مەبینە، دەوڵەمەندەکانیش خەون بە بەختەوەرییەوە دەبینن.

*کەوتوومەتە دژاورییەکەوە، بۆم دەرکەوت هاوڕێ نزیکەکانم هەموویان کەمتیار بوون.

جیا لەمەش، رۆژانە لەگەڵ خۆم ئەدوێم، تەنیا پێک و جگەرەکەم هاوڕێمن، دوورم لە هەموو کەس، جار جار لە رێی ئیمەیلەوە هەواڵی هەندێ برادەر ئەپرسم، بەڵام دیمەنەکە ئەڵێی رۆژی حەشرە، کەس لەسەر کەس ناوەستێ و کەس ئاوڕ لە کەس ناداتەوە. دوێنێ من و خۆم گفتۆگۆمان بوو کە بەمشێوەیە دایەلۆگمان ئەکرد:

خۆم: تۆ چۆن خۆت خستە گێژاوی سیاسەت و حزبایەتی. کە لە ئەزەلەوە بۆ عەشق و شیعر دروست ببوویت؟.

من: هەڵەیەک لە ئارادایە، ئێمە سیاسەت هەڵنابژێرین، بەڵکو ئەو ئێمە هەڵدەبژێرێ. دوو رێگە هەبوو، یان ببمە بەشێک لەو مێگەلەی رۆژانە دەسەڵات ملهوڕانە ئەیچەوسێنێتەوە یان ببمە ئەنتی دەسەڵات. تەنیا ئەو شتە بە دەست خۆم بوو، کە کامیان هەڵدەبژێرم! بە ناچاریی دووەمم هەڵبژارد، بەڵام دانی پێدا ئەنێم فاشیل بووم.

خۆم: رێگەی س□یه□م لەبەردەمتا بوو، لە نێوان کۆیلە و ئەنتی دەسەڵات، کە لایەنگرییکردن بوو لە دەسەڵات.

من: جا کێشەکە لێرەدا دروست بوو، کە میتاڵەکەم بە کەڵکی ئەو کارە نایەت کە وەک رێگەی س□یه□م باست کرد،

ئەو مۆراڵەی تائێستا هەمە ئەوەیە دژی هەر چەشنە چەوساندنەوەیەکم، نەخاسمە خۆم ببمە پشکداری چەوسێنەرەکان.

خۆم: هەست ناکەیت تۆ زۆر کەسێکی میسالیت؟ بڕوا ئەکەم لە بیرکاریدا قوتابییەکی باش نەبوویی!!.

من: شەڕی زاراوەم لەگەڵ مەکە، ئەوە منم و بەو جۆرەم، ئیتر میسالیم یان نا، ئێوە بڕیاری لەسەر بدەن. ئەگەر مەبەستت لەوە بێ تا ئێستا بیرم لە سامان و پارە نەکردۆتەوە، زۆر راستە زۆر کۆڵم لە بیرکاری و ژمێرەدا، چوون لەززەت لە ژماردنی پارە نابینم، هەرچەند تا ئێستا بەهۆی خانەوادەکەمەوە گیرفانم خاڵی نییە لەو

کاغەزە نەفرەتییە.
خۆم: ئەکرێ پێمان بڵێی پڕۆژەی ئاین□ندەت چییە؟ وەک خۆت ئەتەوێ چی کارێک بکەیت و چۆنیش؟.
من: پڕۆژەی ئاین□ندەم ئەوەیە هیچ پڕۆژەیەکم نییە. بێ پڕۆژەییش خۆی پڕۆژەیەکە. چۆن بێلایەنی لە سیاسەت بۆ خۆی جۆرێکە لە سیاسەت، بێ پڕۆژەیش خۆی پڕۆژەیەکە بۆ هیچ شتێک.
خۆم: سەرم گێژ ئەخوات، سندانت لێ بدات، جا کێ سەر لەم بەیت و بالۆرە و بێنە و بەردەیەت دەرئەکات؟.
من: ئەوە کارێکی باشە کە تێناگەی. تۆش بڕۆ بە لای ئیشتەوە. سەرقاڵی پڕۆژەکەمم واتە پڕۆژەی بێ پڕۆژەیی.

5-4-2001

تێبینی: ئەم بەشە لە لاپەڕە 118-122 کتێبی “فلاشباک” چاپ و بڵاوکراوەتەوە. کتێبەکەش لە سەرەتای ساڵی ۲۰۱۷ چاپ بووە.

ژاڵە..1.. فەتاح حەسەن

بەشی یەکەم

-1-

لەچێشتخانەی شەقامە سەرەکییەکەی شار بەداڵغەوە نانی دەخوارد، ن□زیکەی نیوەی ل□ بەر مابۆوە،دەستیکی بۆ شاگردی چێشتخانەکە بڵندکردو بەشەرمێکەوە وتی:-
بەئەرك نەبێ ئەوەی ماوەتەوە بۆم بپێچەرەوە، بەشەقامەکەدا شۆڕبوەوە، خستییە بەردامی پیرێژنێکی دەروازەکەر. ل□ بەرخۆیەوە بڵماندی، زۆر بەدایکم دەچیت.

-2-

چێژفرۆشان کات لەلایان زۆر بەنرخە، ئەوان بەتایم لەگەڵ ئەو پیاوانەدا دەڕۆن کەتامزرۆی سێکسن، کارەکەیان لەژیانی کۆمەڵگەدا بەگشتی کارێکی قێزەون و نەفرەتلێکراوە. لەگەڵ ئەوەشدا هاوڕێکانی لەو بەتەمەنترن، ماوەی دوو کاژێر لەگەڵ پیاودا بە سەد پارە چێژ دەفرۆشن بەڵام ئەم بۆ ساڵێك دەچێت بە سەد و پەنجا پارە نەبێت خۆی بۆ پیاو ڕووت ناکاتەوە، پاش وەرگرتنی پارەکە، نیوەی بەسەر چەند

دەروازەکەرێکی شارەکەیدا دا بەشدەکات ، بەوکارە خۆی ئاسوودە دەکات ە ل□ بەرخۆیەوە دەڵێت :- . بڵێی خێرەکەم بگا تە جێئ خۆی؟

-3-

هەرکەسێك لە (ئەو) بچوايە چێژی پێدەبەخشی و لەناخدا خۆی دەخواردەوە، گاڵتەی بەو گۆرانییەی (سلین دوین) دەهات كە دەڵێت ” قەينا كا يەكێك دەدۆزمەوە وەك تۆ ” خۆی و هاوژينەکەی بڕوانامەی بەرزيان هەبوو، لەخۆشيیەكانی ژيان كەميان نەبوو، شەوێك هاوژينەکەی لەگەڕا نەوەدا بەمەستی بە ئۆتۆمبيلەکەيەوە خۆی دەكێشێت بە عەمودێكدا، بۆ دواجار لە نەخۆشخانە چاو ل□ك□د□نێت، لەدوای چلەكەی بڕيار دەدات هيچ شەوێك بێ خواردنەوە و چێژبەخشين بەڕێنەكات، ئەوی لەپياوانی وەردەگرت دەيخستە سندووقی هاوكاری نەخۆشخانەكان.

-4-

هێندە پشيلە لە شوقەکەيدا هەبوو ڕووگير دەبوو پياو بهێنێتەوە ماڵەكەی، سەيری لێدەهات كە خەڵك دەيانگووت پشيلە سپڵەيە، ل□ بەرخۆيەوە دەيگووت:- ئەگەر خۆشەويستی پێببەخشرێت لەسەگ بەوەفاترە كاتێك بێ نان دەكرێت. ئەوجا دەيگووت چيمە بەسەر خەڵكەوە بابۆخۆيان بڵێن،نزيكەی نيوەی ئەو پارەيەی لەچێژفرۆشتندا پەيدای دەکرد دەيدا بە خواردنی پشيلە، نەك بەتەنها پشيلەكانی خۆی بگرە پشيل□ بەرەڵاكانی گەڕەكيشی تێردەكرد.

-5-

باوەپيارە گورگەكەی كەڵبەی چەقاندە لاشە سفت و سۆڵەكەی و ئاڵۆشی خۆی پێ دامركاندەوە، تا چاوەڕوانی ئەو پارەيە نەبێ كە باوەپيارەكەی، هەركاتێک هەوەسی دادەمركايەوە وەكو ئێسقان بۆی فڕێدەدا، چێژفرۆشی كردە پيشە.

هەرچۆن هەموو شتێك سنوری خۆی هەيە هەروەها (ڤيا گرا) ش، باوەپيارە كەڵتەكۆنەكەی ئەقڵی لە ناوگەڵيدا بوو، هەربۆيە سەرەنجام كەنەفتی سەرجێگەی كرد،هێندە كەسێكی هەستيار بوو، بەبێ باوەپيارە كەنەفتەكەی پاروی چەور نەدەچوو بەقوڕگيدا، هەربۆيە پاروشی دەكرد بەدەميەوە، ئەويش لەگەڵ هەر پاروويەكدا ئاواتی بە مردن دەخواست.

فەتاح حەسەن
دانیمارك/ ڤالبی

لە ڕیفراندۆمەوە... تا کورسییەکەی سەرۆک کۆمار.. شاخەوان سەنگاوی

ئەو ناوچەیەی کە پێ دەوترێت خاکی کوردن هەڵکەوتە جوگرافیاکەیی بە شێوەیەک دروست بووە کە بەسەرهیچ دەرچەیەکی ئازادا ناڕوانێت، کە ئەمیشیان لە ڕووی جیۆپۆلیتیکەکەیەوە هۆکارێک بۆ ئاسان تەوقکردنی لە لایەن نەیارەکانیە، سەرباریی ناتەبایی بەردەوامی ڕێبەرانی کورد لە نێوخۆدا. کەواتە ئەگەر سەرکردایەتی کورد ئامانجیان سەربەخۆیی کوردستان بوایە لە ڕابردوو ئێستا و داهاتوو،
دەبێت کار لە سەر سێ بنەما بکرایە:
یەکەم: بنەمایی دەستایەتی کارکردن لە سەر زیادکردنی دۆستەکانمان واتە پاڵپشتی دەرەکی چونکە ئەم جوگرافیە داخراوە و تەنراو بە دووژمنانی کورد پیویستی بە پاڵپشتی نێونەتەوەیی هەیە بە هەرجۆرێ بڕیارێکی چارەنووس ساز بە وێنەی ڕیفراندۆمی ٢٥/٩/٢٠١٧ پێویستی بەم پاڵپشتیە هەیە. ئەی سەرانی کورد سەرەڕایی ئاگادارکردنەوەیان لە دەرئەنجامە مەترسی دارەکانی وەها کارێک بە دور لە پاڵپشتی دۆستەکان بۆ هەرێمێکی وەها بڕیاری مەرگە. هەر چەن زۆر بە ڕوونی لە نامەکەی وەزیری دەرەوەیی ئەمەریکا ریکس تیلەرسەن بۆ نوێنەرایەتی سەرۆکایەتی ئەمەریکا هەروەک چۆن مەترسیەکان باسکرابوو لە بەرامبەریشدا ئۆپشنی ئامانج بەخشیش خرابەیە سەرمیزی سەرکردایەتی کورد، بەڵام چی؟ لە بەر ئەوەیی خوێندنەوەیەکی زانستیانە و واقعی بۆ دۆخی ئەوسایی هەرێم نەکرابوو لە لایەن سەرانی ڕیفراندۆمەوە، چی ڕویدا؟ لە ماوەیی شەو ڕۆژێکدا ٥٢% خاکی هەرێم کەدەکاتە ٤٤,٣٣٣ کیلۆمەتر چوار گۆشە لە کۆی خاکی هەرێمی کوردستان تا بەرواری ڕیفراندۆم کە دەیکردە ٨٦,٢٦٩ کیلۆمەتر چوارگۆشە لە سەرسینیەکی ئاڵتونی پێشکەشی حەشدی شەعبی و سوپایی عێراقیان کردەوە.
دووەم: بنەمایی ئابووری یان زەمینەیی ئابووری یەکێکە لە بنەما هەرە گرنگەکانی هەر دامەزراوەیەک یان دەوڵەتێک کە بتوانێت بۆ ماوەیەکی درێژمەودا بەردەوامی بە کارەکانی خۆیبدات کە ئەمیش بە شێوەیەکی سەرەکی پشت دەبەستێت بە بەرهەمی ناوخۆیی و ناردنەدەرەوە کە هەرێمی کوردستان بۆ ئێستاشەوە تەنها شتی کە بە شێوەیەکی بەردەوام دەینێرێتە دەرەوە نەوتەکەیەتی کە ئەویش قفلی بەری نەوتی

کوردستان کلیلەکەی لە گیرفانی سەرکردایەتی ئەنقەرەدایە هەر بۆیە دەبینین کاتێ سەرکردایەتی کورد ویستی بڕیارێک بدات دەبێت سەرەتا گڵۆپی سەوزی بۆ هەڵبکرێت لە کۆشکی کۆماری تهران و ئەنقەرە دەنا بەدەردی ڕۆژانی دوایی١٦ ئۆکتۆبەر کە لە ماوەیی کەمتر لە بیست و چوار سەعات لە کۆیی ١٢ کێڵگەی نەوتی حەوت کێڵگە نەوتی کە بەرهەمی ڕۆژانەی ٤٤٥ هەزار بەرمیل دەبوو خرایە سەر حسابی خزێنەی پایتەختی موفلیسەوە.

سێیەم: بنەمایی ئیداری یەکێکە لە هۆکارەکانی بە دامەزراوەیی کردنی دامەزراوەکانی دەوڵەت بە مەبەستی دروستکردنی پەیوەندیکی دروست لە نێوان سەرجەم سێکتەرەکانی ئەو دەوڵەتە بۆ ئامانجی پێشکەشکردنی باشترینەکان بە کۆمەڵگاکەیی بەڵام لە بەرامبەر ئێمەدا ئایە دەپرسین لە چی دامەزراوەیەکی ئەم هەرێمە لە ماوەیی سی ساڵە لە پرۆسەیی حکومڕانیی کوردی بنەمایی ئیداری پەیڕەو کراوە تا ئێمە بتوانین لە بەرامبەر داگیرکەرەکانمان کاری پێبکەین.

کەواتە بە تێگەیشتنەکی کورت و پوخت لەو سێ بنەمایە سەرەوە، ئێمە تێدەگەین لە هەندێ لە ڕووداوەکان خۆ بە پاڵەوان کردن لە لایەن سەرکردایەتی کوردەوە دەرئەنجامەکەی ١٦ ئۆکتۆبەرێکی دیکە دەبێت، هەروەکو دەبینین لە پرسی دروست کردنی گەورەترین کوتلەی پەرلەمانی بەمەبەستی دروستکردنی حکومەتی زۆرینە (سەدر و حەلبوسی و پارتی) لە عێراقی کورد کەمینە خوێندنەوەی بە نەکرێت سبەی مەزەکە بە سەر کورد خۆیدا قلپ دەبێتەوە، کەواتە هەتا ئەم ساتە یاریەکە کۆتایی نەهاتووە ئەگەر پارتی بیەوێت کوردستان لەو مەترسی دەرچێنەکان بە پارێزیت کە لە بەردەرگایی هەولێر دایە، دەبێت خۆ بەدوور بگرێت لە شەڕیی بە وەکالەتی نێوان کوتلە شیعیەکان و ڕێکخستنەوەیی نەو ماڵەی کوردی.

Shaxewan.saed@gmail.com